

Positionspapper:

Utsläpp av miljöskadliga ämnen via avloppsreningsverk måste begränsas

Dagens svenska avloppsreningsverk släpper ut miljöskadliga ämnen till våra vatten

Svenska vatten är förorenade. En omfattande rapport från SLU visar hur alla undersökta vattenprover från våra tre största sjöar Vänern, Vättern och Mälaren innehåller flertalet läkemedel och andra miljöskadliga ämnen (t.ex. PFAS) [1]. I ett annat stort europeiskt forskningssamarbete konstaterades att över 75 procent av östersjöländernas ytvattenprover innehåller minst en läkemedelssubstans i så hög koncentration att den kan ha en negativ effekt på ekosystemet [2]. Läkemedel kommer till våra vattenmiljöer till största del via avloppsvatten.

Dagens avloppsreningsverk är inte gjorda för att hantera läkemedel och andra miljöskadliga ämnen, därför åker mycket av det som kommer in till reningsverken vidare ut i miljön. Utsläpp via avloppsreningsverk är en starkt bidragande orsak till att läkemedel, mikroplaster, PFAS och andra miljöskadliga ämnen finns i nästan alla vatten över hela världen.

Utsläppen av miljöskadliga ämnen får konsekvenser. Till exempel kan fisk och skaldjur ta upp och ansamlas så höga koncentrationer av miljöskadliga ämnen att dessa inte längre kan anses säkra att äta ur ett hälsoperspektiv. Dessutom kan vissa läkemedel göra fisk och grodor infertila, vilket i sig gör att arter på sikt riskerar att försvinna från våra vatten. Ett annat problem är att utsläpp av antibiotika bidrar till ökad antibiotikaresistens, ett eskalerande problem inom sjukvården. Förutom detta kan föroreningarna nå vårt dricksvatten.

Dricksvatten produceras av råvatten. I Sverige tas ungefär hälften av råvattnet från sjöar eller vattendrag, och hälften från grundvatten. Flertalet sjöar som används som dricksvattentäkt tar

även emot avloppsvatten från avloppsreningsverk. Om råvattnet innehåller miljöskadliga ämnen är risken stor att även dricksvattnet kommer att göra det, så länge inte råvattnet renas specifikt för dessa föroreningar. Det är därför viktigt att vi inte släpper ut miljöskadliga ämnen i våra dricksvattentäkter.

Det går att rena avloppsvatten

På regeringens uppdrag har Naturvårdsverket sedan 2018 fördelat bidrag för rening av läkemedelsrester och andra mikroföroreningar vid avloppsreningsverk, med slutår 2023. Dessa bidrag har möjliggjort både förstudier och investeringsprojekt runt om i landet, vilket varit ett första viktigt steg mot att modernisera Sveriges avloppsreningsverk och minska deras utsläpp till naturen. Att gå från förstudie till fullskalig installation kräver dock nya stora investeringar. Svenskt Vatten uppskattar kostnaden för att installera avancerad rening vid Sveriges 315 största avloppsreningsverk till 6 - 12 miljarder SEK [3].

Uppdaterade EU-direktiv ställer högre krav

EU-kommissionen presenterade 26 oktober 2022 en uppdaterad lista över prioriterade ämnen på vattenpolitikens område. Listan för ytvatten föreslås innehålla flera olika läkemedel och andra miljöskadliga kemikalier som PFAS, och för att kunna uppnå kravet om god kemisk status i ytvatten kommer därför utsläppen av dessa ämnen att behöva minskas.

För att minska utsläpp till miljön presenterade kommissionen samtidigt ett förslag på nytt avloppsdirektiv som ställer krav på minst 80 procent rening av utvalda läkemedel vid större avloppsreningsverk. Tyvärr inkluderar inte direktivet rening av andra problematiska kemikalier som PFAS. En viktig del i det nya avloppsdirektivet

är även att förorenaren ska betala för den ökade reningen, men tyvärr inkluderas för tillfället endast läkemedels- och kosmetikabranschen och förslaget innehåller många undantag. Det kommer även att ta tid innan pengar finns tillgängliga i en miljöfond och pengarna kommer troligtvis inte kunna täcka alla kostnader.

Nu inleds förhandlingar om de nya direktiven och för att kunna uppnå rent vatten är det viktigt

att dessa direktiv ställer höga krav på vad som får släppas ut i våra vatten.

Naturskyddsföreningens ståndpunkter

Naturskyddsföreningen anser att föroreningen av våra vatten bör hanteras som ett samhällsproblem. För att kunna nå rena ytvatten och dricksvatten måste regeringen ge berörda myndigheter i uppdrag att arbeta för en minskad spridning av föroreningar till vatten.

Naturskyddsföreningen anser att:

- **Utsläpp till europeiska vatten kraftigt ska minska.** I EU-förhandlingar behöver Sverige som medlemsstat driva linjen för ett starkt europeiskt avloppsdirektiv med höga krav på rening av både mikroföroreningar och näringsämnen. Det nya avloppsdirektivet måste sedan snabbt och effektivt implementeras i Sverige, med ytterligare krav på rening av PFAS där det behövs. För att minska tillförseln av föroreningar krävs även en starkt begränsad användning av skadliga kemikalier, som tex PFAS.
- **Staten ska ta ett övergripande ekonomiskt ansvar för rening av vatten.** Regeringen bör utöka och förlänga Naturvårdsverkets befintliga bidragssystem för avancerad rening, så att svenska avloppsreningsverk får en ekonomisk möjlighet att undersöka vilken reningsteknik som är mest lämplig, och påbörja moderniseringen av våra avloppsreningsverk redan innan direktivet kräver det (vilket blir tidigast 2035).

Det är även viktigt att Sverige arbetar på EU-nivå för att ett utökat producentansvar, med små möjligheter till undantag och som spänner över många branscher, kommer med i EU:s slutgiltiga avloppsdirektiv. Om den enligt avloppsdirektivet instiftade miljöfonden inte kan täcka kostnaden för rening måste pengar avsättas från annat håll. Det bör vara statens ansvar att säkerställa att pengar finns för att rena bort föroreningar vid svenska avloppsreningsverk.

Referenser

[1] Malnes et al. 2021. Förekomst av organiska miljöföroreningar i svenska ytvatten - Kartläggning av Sveriges tre största sjöar, tillrinnande vattendrag och utlopp. <https://pub.epsilon.slu.se/22203>

[2] Ek Henning et al. 2020. Pharmaceuticals in the Baltic Sea Region – emissions, consumption and environmental risks. <https://www.lansstyrelsen.se/4.f2dbbcc175974692d268b9.html>

[3] Svenskt Vatten. 2021. Beställargrupp för minskade utsläpp av läkemedelsrester, mikroplaster och andra föroreningar via avloppsreningsverk. <https://www.svensktvatten.se/globalassets/avlopp-och-miljo/reningsverk-och-reningsprocesser/bestallargrupp/slutrapport-bestallargrupp-2021.pdf>